

יחידות למדן קח סמל מל חלוקה מלמך, למך-למך, למך-למך
 יחידות (למך-למך, למך-למך)
 מלמך, למך-למך, למך-למך, למך-למך, למך-למך, למך-למך, למך-למך, למך-למך
 יחידות למדן קח סמל מל חלוקה מלמך, למך-למך, למך-למך

מלמך, למך-למך: מדינה יהודית ודמוקרטית

בבחירות לכנסת בשנת תשנ"ו, 1996, פרסמה מפלגת
 מר"צ את הכרזה הזאת:

עצמאות מדינית

- במרבית הערים בישראל אין תחבורה ציבורית בשבת, גם לא קווים בין-עירוניים. מה הביקורת שמעלה על כך כרזה זו?
- מהם הערכים העומדים ביסוד ההחלטה שלא להתיר תחבורה ציבורית בשבת, ומהם הערכים העומדים ביסוד הרצון לשנות מצב זה?
- עם איזו עמדה אתם מזדהים? מדוע?

מדינת ישראל היא מדינה יהודית ודמוקרטית. מדינה יהודית ומדינה דמוקרטית הם שני מושגים שונים, ולפעמים יכול להיווצר ביניהם מתח.

מצד אחד, בעבור רבים פירוש המושג מדינה יהודית הוא לא רק מדינה שבה יהודים גרים, מדינת יהודים, אלא מדינה יהודית היא 'בית יהודי', כלומר, מדינה שהחוקים שלה תומכים בתרבות היהודית ובמסורת היהודית ומעודדים אותה.

מצד שני, מדינת ישראל היא מדינה דמוקרטית ולא רק במובן המילולי (דמוקרטיה - שלטון העם) אלא גם בערכים המרכזיים של הדמוקרטיה: שצמחו במאות השנים האחרונות. כלומר, כבוד האדם, השוויון והחירות (חופש) הם ערכים שעומדים ביסודה.

ישנם חילוקי דעות ומאבקים ציבוריים רבים על רקע המתח שבין שתי עמדות אלו, ועל המשקל שיש לתת לכל אחת מהן (כלומר, האם יש מקרים שבהם ערכים ומאפיינים יהודיים גוברים על שיקולים דמוקרטיים, או שתמיד הערכים הדמוקרטיים עולים על המאפיינים היהודיים של המדינה).

חילוקי הדעות נובעים לא רק מהמתח שבין יהדות ודמוקרטיה. פעמים רבות הם נובעים ממחלוקת - מהי היהדות שלנו, ומהי היהדות שהיינו רוצים לראות במרחב הציבורי. למשל, האם מותר להתחתן אצל רב רפורמי או קונסרבטיבי? - שאלה זו יכולה לעמוד במחלוקת, אפילו אם מסכימים שהיהודים החיים בארץ חייבים להינשא באופן מסורתי-יהודי (החלטה שאפשר לערער עליה ולטעון בשם הדמוקרטיה, שלכל אזרח יש זכות להתחתן כרצונו).

דמוקרטיה - מתוך הסרט קזבלן

חשבו על מקרים שבהם יכול להתעורר מתח בין הרצון שהמדינה תהיה דמוקרטית לבין הרצון שהיא תהיה יהודית.

דוגמה למתח שבין היהדות והדמוקרטיה אפשר למצוא בחוק איסור גידול חזיר שנחקק בשנת 1962. בדיון שנערך אז בכנסת השמיע חבר הכנסת דָּאָז (של אז), ולימים ראש הממשלה, מנחם בגין, את תמיכתו בחוק זה, מתוך ראייה של מדינת ישראל כמדינה יהודית:

נתאר לנו, כל חברי הכנסת, שאבותינו אימותינו נותרו בחיים למיליוניהם, בעיר, בעיירה, בכל רחבי אירופה. ורובם עדיין לא יכולים היו להגיע למדינת ישראל, אלא הם היו יושבים בוורשה, בסופיה, בפראג, בפרסבורג, ועוד. מיליוני יהודים תמימים ופשוטים שחינו אותנו להיות יהודים, להאמין באלוקי ישראל, בארץ ישראל, בזכותנו על ארץ ישראל - אחרת לא היינו באים הנה - והם שומעים, ואליהם מגיעה הבשורה שבמדינת היהודים שזכינו להקימה בדם בנינו - דירי חזירים בדרך בין תל אביב וירושלים. אני סובר שהם היו שמים אפר על ראשיהם, היו קוראים אבל על מה שמתרחש במדינת ישראל שדרים בה בניהם ובני בניהם.

(מתוך דיון בנוגע לחקיקת חוק איסור גידול חזיר, ט"ו במרחשון תשכ"ב, 19.2.1962)

אל מול עמדה זו נכתב בפסק הדין של בית המשפט העליון משנת 2004 שהחוק יתקיים רק במקומות שבהם יש למרבית התושבים באמת תחושה לא נוחה ממכירת חזיר, ושבתקומות שתחושה כזו אינה חזקה ומרכזית הרי שהדבר מותר. זאת מתוך תפיסה המדגישה את מקומה של החירות. וכך נאמר בפסק הדין:

חירות זו כוללת את חירותו של כל פרט לקבוע לעצמו את אורח חייו וממילא את החופש להחליט איזה מזון יקנה ויאכל ואיזה מזון לא יקנה ולא יאכל. איסור על מכירת בשר חזיר פוגעת בחירות זו.

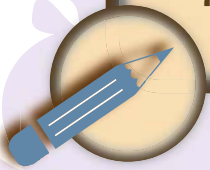
(בג"ץ 953/01 מרינה סולודקין ואח' נ' עיריית בית שמש ואח', ניתן ביום 14.6.2004)

חשבו על מקרים שבהם יכול להתעורר מתח בין הרצון שהמדינה תהיה דמוקרטית לבין הרצון שהיא תהיה יהודית.

[illegible][illegible]

ՀԻՇ ԽԳՀԻՄ ՄԱ ՄԵԼ ԸԴԻՆԻՄ ՄԱՅԻՄ ԱՀ ԻՇ, ՀԵՆ ՀԵՆ, ՄԵԼԻՇ ՀՈԳՈՀ ՆԳԻՄՈՒՄ:

[illegible]

האם /מציאות: בלי הבדל דת, גזע ומין?

התבוננו בתמונה שלפניכם. התמונה מתעדת הפגנה נגד הרב דוד ש. צדקה, הרב הראשי הספרדי של המועצה המקומית פרדס חנה-כרכור. ההפגנה נערכה בעקבות מכתב רבנים שעליו חתם הרב צדקה ובו נאסר למכור או להשכיר דירות לערבים.

האזינו לשיר 'שווים' - עילי בוטנר ורן דקנר:

צולם על ידי אילן שריף,
מתוך אתר פיקיוויקי

עצמאות מדינית

- א.** חשבו על מקרה שבו הייתם מיעוט (לבד ממש, או בקבוצה קטנה) אל מול רוב גדול וחזק. מהן התחושות שליוו אתכם באותם רגעים?
- ב.** חשבו על מקרה הפוך ובו אתם הייתם חלק מקבוצת הרוב אל מול מיעוט קטן. אילו פעולות ניתן לעשות בתור קבוצת הרוב כדי להקל ולעזור למיעוט להרגיש בנוח, למרות היותו מיעוט?

במשך מאות בשנים לא הייתה לעם היהודי מדינה עצמאית, והיהודים היו מיעוט בארצותיהם. כך לאורך השנים התקיימו קהילות יהודיות במדינות מוסלמיות, וכך התקיימו במשך מאות בשנים קהילות יהודיות במדינות נוצריות. במרבית המקרים היהודים זכו לאוטונומיה, לזכות לנהל את חיי הקהילה שלהם באופן עצמאי, אך רק במובן הקהילתי, ולא בכל ההקשרים הרחבים של המדינה. במקרים רבים זכויות היהודים לא היו שוות לזכויות יתר התושבים, והם הוגבלו בהגבלות שונות. למשל, היה עליהם ללבוש בגדים מסוימים או סימון על הבגד (לא רק בשואה) ולהתגורר במקומות מסוימים, נאסר עליהם לרכוש קרקעות וכדומה.

לפני כ-300 שנה החלו פילוסופים (אנשים העוסקים בשאלות על משמעות החיים) ואנשי תרבות להשמיע את דעתם - שלכל אדם יש זכות להיות שווה זכויות וכן חורין במדינה, לא חשוב מהי דתו ואמונתו. וכך כתב ג'ון לוק (פילוסוף ורופא אנגלי, חי בשנים 1632-1704):

אין להוציא מכלל הזכאים לזכויות אזרחיות במדינה לא פאגאני [עובד אלילים], לא מוסלמי ולא יהודי, בשל הדת שלהם.

(מתוך 'האיגרת על הסובלנות' מאת ג'ון לוק)

בתהליך איטי שנמשך על פני שנים רבות וכלל תקופות קשות ונוראות ביותר, התפתחו מדינות דמוקרטיות, כמו ארצות הברית, צרפת ובריטניה, שחרתו על דגלן את החירות ואת שוויון הזכויות לכלל האזרחים ללא הבדל דת, גזע ומין.

גם במגילת העצמאות, המגילה שקרא דוד בן גוריון בעת ההכרזה על מדינת ישראל, מופיעים עקרונות דומים:

מדינת ישראל תהא פתוחה לעלייה יהודית ולקיבוץ גלויות; תשקוד על פיתוח הארץ לטובת כל תושביה; תהא מושתתת על יסודות החירות, הצדק והשלום לאור חזונו של נביאי ישראל; תקיים שוויון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה בלי הבדל דת, גזע ומין; תבטיח חופש דת, מצפון, לשון, חינוך ותרבות; תשמור על המקומות הקדושים של כל הדתות; ותהיה נאמנה לעקרונותיה של מגילת האומות המאוחדות.

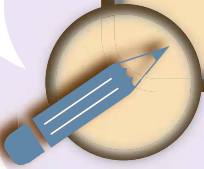
אל מול ההצהרות החשובות האלו, ומעשים רבים שנעשו במדינת ישראל כדי להבטיח שוויון זכויות ושמירה על חירות האדם באשר הוא אדם, עדיין ישנם מקרים של אפליה או פגיעה על רקע דת, גזע ומין בחברה הישראלית.

- א.** האם ידועים לכם מקרים שבהם הייתה אפליה על רקע מגדר (גברים-נשים), דת (זרמים בתוך היהדות או בין דתות שונות) או גזע (עדה, צבע עור, תרבות שונה)? ספרו על כך.
- ב.** מה דעתכם על כך?

לְהַגְדִּילָם וְלִשְׁמָרָם וְלִשְׁכַּחֲתָם וְלִשְׁכַּחֲתָם וְלִשְׁכַּחֲתָם וְלִשְׁכַּחֲתָם
וְלִשְׁכַּחֲתָם וְלִשְׁכַּחֲתָם וְלִשְׁכַּחֲתָם וְלִשְׁכַּחֲתָם וְלִשְׁכַּחֲתָם

ԸՄԻ: ՆՀԻՋԼ ՄՀ-ՈՒԼ

[illegible]

גא/ק אמצ'א: מלחמה ושלו

לפניכם מכתב שכתב ילד בן עשר ושמו עוזי גורביץ' למערכת העיתון 'דברים' לילדים' בשנת 1948:

דבר היום

עזי גורביץ קן 10 / אני סקנה פי
בקרוב תהיה לנו מדינה חדשה, מדינה
יהודית. סטריטים וכוונות את הארץ ולנו
היה חפשי. לעת עתה מתפרעים ערבים
ובקל פנים נודע על הריגת יהודי אחר.
אנו צריכים להגן על עצמנו
צריכים להשיב להם בגמול. הנה, הנה,
צריך ללמד אותם. כי הם עם לא חסד.
צריך להראות להם כי אנחנו מתגברים.
הם יראו מאתנו ויפשו פמנו. אנחנו
צריכים לזרז אבנים על ערבים אשר
באים בשכנותינו בגמולם. לא צריך
להבהילם באש. הם יחידים, ולהראות
לעמים האחרים שהאומים העבריים
במדינה העברית: ארצות אמריקה ורוסיה
והעמים העכשנים אשר ראו ונתנו כי
אנו ראוים למדינה עברית משלנו כי
העצם אתנו. תהי המדינה העברית.
יום ששי כ"ב בכסלו תש"ח

א. אילו רגשות ותחושות עולים בכם כשאתם קוראים את דברי הילד?

ב. האם אתם מזדהים עם המסר שהוא מבקש להעביר?

עצמאות חינוכית

ההתיישבות היהודית בארץ והקמת מדינת ישראל לוו ועדיין מלוות, לצערנו, במאבקים עקובים מדם. רבים שילמו בחייהם ובגופם למען הקמת מדינת ישראל וההגנה עליה: למעלה מ-25,000 תושבים נהרגו בחזית הקרב ובעורף, ורבות נפצעו בגופם ובנפשם. מדי שנה ביום הזיכרון מוקירים את הנפלים ואת הפצועים, מתוך הבנה שהודות להם מתאפשרים החיים במדינת ישראל.

המאבקים האלה התחילו עוד בימי ראשית הציונות. עוד לפני הקמת מדינת ישראל התחוללו ברחבי הארץ פרעות של ערבים ביהודים. רוב היישוב היהודי בארץ תמך בהתגוננות והתנגד לפעולות נקם שעשו יהודים אחדים כנגד ערביי הארץ, אך היו גם מי שקידשו את מעשי הנקמה הללו.

בשנת 1947 התקבלה בעצרת האו"ם (האומות המאוחדות) תוכנית חלוקה ולפיה תחולק הארץ לשתי מדינות, יהודית וערבית. רוב היהודים בארץ תמכו בתוכנית זו ומעטים התנגדו לה. גם בקרב ערביי הארץ הדעות היו חלוקות: היו שהאמינו שצריכה לקום מדינה דו-לאומית (מדינה אחת לשני העמים), והיו שתמכו בתוכנית החלוקה. אולם הקול המרכזי שסחף את מרבית האוכלוסייה הערבית היה הקול שתמך במאבק ביישוב היהודי כדי למנוע הקמה של מדינה יהודית.

בשנת 1948, עם הכרזת המדינה, החריף המאבק ואל ערביי הארץ הצטרפו המדינות השכנות: מצרים, סוריה, ירדן ולבנון בתמיכה של עירק וערב הסעודית. בסופה של המלחמה הצליחה מדינת ישראל להתקיים, ואף הרחיבה מעט את הגבולות שנקבעו לה בתוכנית החלוקה, ואילו המדינה הערבית לא קמה, וירדן ומצרים שלטו במרבית השטחים שהיו אמורים להיות חלק ממדינה זו.

19 שנים מאוחר יותר, בשנת 1967, נאבקה ישראל שוב בצבאות ערב - מצרים, סוריה וירדן בתמיכת מדינות ערביות נוספות - ובשישה ימים הצליחה להכניע את מדינות ערב ואף לכבוש שטחים רחבים, כולל חצי האי סיני, רמת הגולן, יהודה ושומרון וחצי המערבי של ירושלים (העיר העתיקה ובה הכותל המערבי והר הבית). בנוגע לירושלים ולרמת הגולן נקבע בחוק הישראלי שהם הופכים למעשה לחלק ממדינת ישראל, אך בנוגע ליתר השטחים, לא נקבע מעמד בחוק, ובמשך הזמן הוקמו בהם יישובים יהודיים המכונים 'התנחלויות'.

מלחמת ששת הימים הייתה הישג צבאי, מדיני והיסטורי גדול, אך היא גם הובילה למציאות קשה ולשאלה שלא נפתרה עד היום: מה יהיה עתידם של הערבים היושבים בשטחים שמדינת ישראל כבשה - אזרחיה של איזו מדינה יהיו, של מדינת ישראל או של מדינה ערבית חדשה שתקום? ומה יהיה עתידן של ההתנחלויות? לשאלות אלו הוצעו פתרונות אחדים ועד היום לא התממש אף אחד מהם במלואו. המחלוקת לגבי מהו הפתרון הנכון (והשאלה עד כמה פועלים ומתאמצים כדי להגשים את הפתרון, יהיה אשר יהיה, ולא מותירים את אותם אנשים במצב שכזה) היא אחד מנושאי המחלוקת הגדולים ביותר בחברה הישראלית ובין מדינת ישראל למדינות העולם.

לצערנו, מלחמת ששת הימים לא הייתה המלחמה האחרונה, ומדינת ישראל ידעה מלחמות נוספות, פעולות טרור וירי טילים עד ימינו. מן העבר השני, לאורך השנים נפגעו ערבים חפים מפשע בידי כוחות צה"ל, ואף חמור מכך - היו מקרים שבהם אזרחים לקחו את החוק לידיהם ופגעו בזדון בערבים חפים מפשע.

לצד האתגרים הצבאיים והמדיניים האלה, הצליחו מנהיגים אמיצים משני הצדדים להוביל להסכמי שלום שהביאו שקט ויציבות (חלקית לפחות):

בשנת 1979 נחתם הסכם השלום עם מצרים בין נשיא מצרים סאדאת לראש ממשלת ישראל מנחם בגין. בתמורה להסכם השלום החזירה מדינת ישראל את חצי האי סיני שכבשה מידי מצרים; בשנת 1994 נחתם הסכם השלום עם ירדן בין ראש ממשלת ירדן עבד א-סלאם אל-מג'אלי לראש ממשלת ישראל יצחק רבין, הסכם שלום שאליו הובילו סדרת פגישות עם מלך ירדן, המלך חוסיין. בכך הצלחנו להגשים את חזון השלום של מדינת ישראל שנכתב במגילת העצמאות: "אנו מושיטים יד שלום ושכנות טובה לכל המדינות השכנות ועמיהן"; ובמשך למעלה מ-25 שנה מתקיימות שיחות ומועלות הצעות שיובילו גם להסכם שלום - כזה או אחר - בין מדינת ישראל לפלסטינים. אבל, לצערנו, עדיין לא נמצאה הדרך להסכם שלום שכזה.

אזרחים רבים (כמעט 20%) מאזרחי מדינת ישראל הם ערבים. אזרחים אלו הם אזרחים שוויוניים, וכמעט כולם נאמנים למדינה ואינם מנסים לפעול נגדה או נגד היהודים החיים בה. עם זאת, לצערנו, בקרב חלקים גדולים בציבור היהודי בישראל יש יחס לא אוהד כלפיהם.

א. מדוע הדבר קורה, לדעתכם?

ב. כיצד ניתן, לדעתכם, לקרב את הלבבות בין אזרחי מדינת ישראל היהודים לאזרחי מדינת ישראל הערבים?

